

En gang for længe siden ...

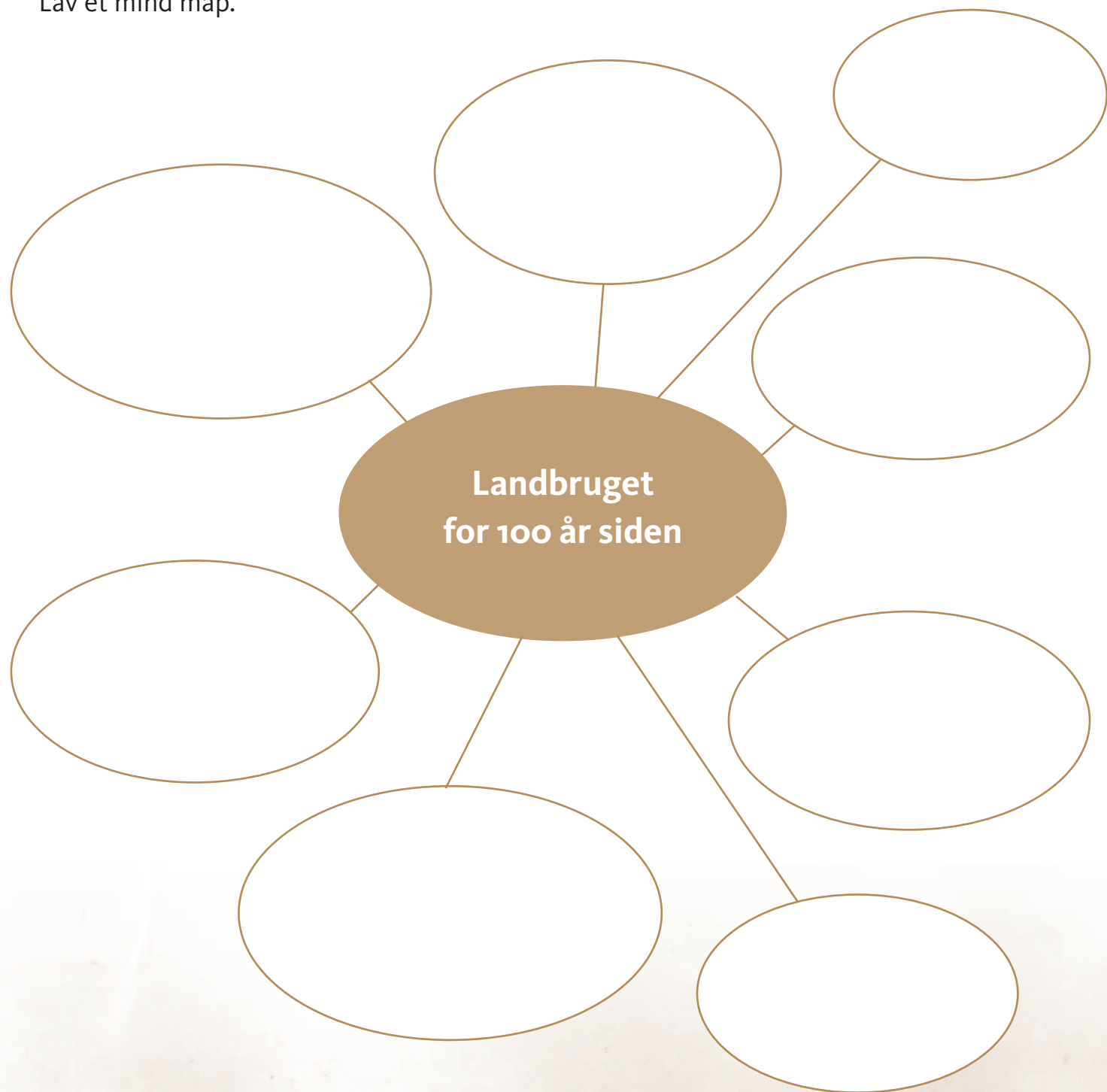
Børneliv på landet for 100 år siden

MUSEUM
Vest
Sjælland

Hvad ved du om landbruget for 100 år siden?

Lav et mind map.

Spørgsmål til Ida Marie og Axel

Hvad vil du spørge Ida Marie om? Skriv spørgsmålene her:

Hvad vil du spørge Axel om? Skriv spørgsmålene her:

Vendespil

Aktivitet: Klip firkanterne med ord ud. Så kan du bruge dem til vendespil.
Alle ordene har forbindelse til landbruget.

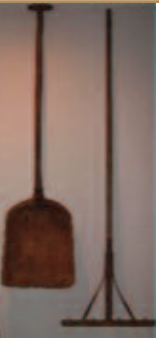
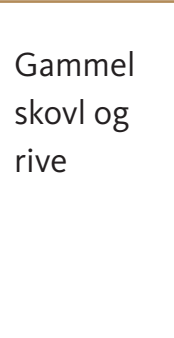

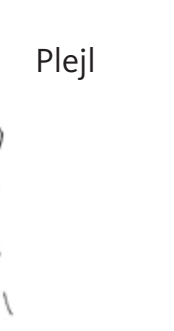
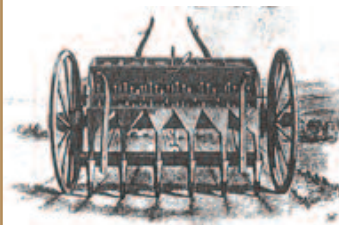
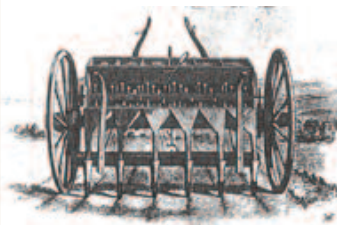
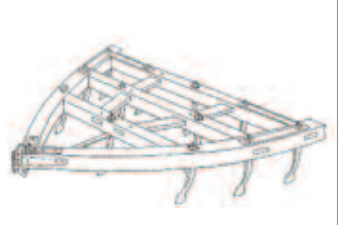
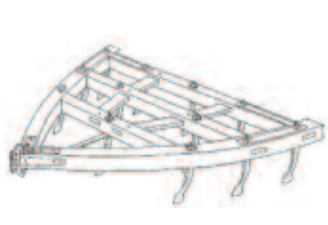
Sold	Sold	Traktor	Traktor
Le	Le	Rug	Rug
Plejl	Plejl	Byg	Byg
Rive	Rive	Neg	Neg
Havre	Havre	Traver	Traver

Hvede	Hvede	Stak	Stak
Avner	Avner	Mølle	Mølle
Meje	Meje	Tærske	Tærske
Lo	Lo	Lade	Lade
Høtyv	Høtyv	Kerne	Kerne

Vendespil

Aktivitet: Klip firkanterne med billeder ud. Så kan du bruge dem til vendespil.
Alle ordene har forbindelse til landbruget.

			
Brød og ost	Brød og ost	Tønde	Tønde
			
Gammel skovl og rive	Gammel skovl og rive	Mælkeprodukter	Mælkeprodukter
			
Gamle redskaber	Gamle redskaber	Udstilling af korn	Udstilling af korn
			
Plejl	Plejl	Hjulplov	Hjulplov
			
Såmaskine	Såmaskine	Harve	Harve

Aktivitet: Quiz og byt

Du skal klippe spørgsmål og svar ud i et stykke. Fold papiret på midten. Du skal nu gå rundt mellem dine venner i klassen. Stop en ven. Læs spørgsmålet op. Hvis ikke din ven kan svaret, skal du læse det op. Nu skal din ven stille sit spørgsmål til dig. Hvis ikke du kan svare, læser han eller hun svaret op. Byt kort med din klassekammerat, og gå videre til den næste i klassen.

Hvad er rug?	Rug er en kornsort. I Danmark var den oprindeligt ukrudt i hvedemarkerne, men klarede sig meget bedre end hveden i vores klima. Derfor blev den det foretrukne brødkorn i de nordiske lande.
Hvad er en le?	Et høstredskab med et langt skaft af træ med et par håndtag. På skaftet sidder en lang, skarp klinge, der er let krum.
Hvad er en plejl	Et redskab til at tærse kornet løs fra strået. Den består af to dele: Et skaft, som man holder i, og slaglen, som man slår med. Slaglen sidder fast på skaftet med et hængsel af læder.
Hvad betyder det at tærse?	At slå på det høstede korn, sådan at kernerne løsner sig fra strået.

<p>Hvad er hvede?</p>	<p>Det er en af de mest dyrkede kornsorter i verden (sammen med majs og ris). Plantens familienavn er Triticum, som betyder hvid. Hvede er en af de ældste kulturplanter i Danmark og dukkede allerede op i stenalderen for cirka 7000 år siden.</p>
<p>Hvad er langhalm?</p>	<p>Måske har du hørt udtrykket "at tærse langhalm" på et eller andet? Det betyder at blive ved at snakke om noget uden at komme videre. Langhalm var lange strå, især fra rug, som man brugte til at lave stråtage af. Stråene måtte ikke brække og skulle derfor tærses mere forsigtigt.</p>
<p>Hvad er havre?</p>	<p>Havre er en slags korn – en kornsort. Den bruges blandt andet til havregryn og til foder – for eksempel til heste. Havre ligner ikke de andre danske kornsorter rug, byg og hvede. Kornene sidder ikke i aks, men i små "bjælder" på strået.</p>
<p>Hvad er et aks?</p>	<p>Kornsorter som rug, byg og hvede har kernerne siddende i toppen af strået i rækker. Det kaldes et kornaks. På havre sidder kernerne ikke i aks.</p>
<p>Hvad er en kornsort?</p>	<p>En sort betyder en slags. En kornsort er altså en bestemt slags korn. Rug er en kornsort. Det er byg, hvede, ris og majs også.</p>

Hvad er byg?	Byg er en kornsort. Byg bruges især til at fodre dyr med og til at brygge øl.
Hvad er en plov?	En plov vender og løsner jorden på marken, så planterne bedre kan spire og gro. I gamle dage blev ploven trukket af heste. Nu bruger man en traktor.
Hvad er et tærskværk?	En maskine, som kan skille kornene fra stråene – den tærsker.
Hvorfor var der næsten 10 gange så mange heste i Danmark for godt 100 år siden?	Dengang brugte man heste til at trække vogne, plove, harver. Man brugte dem også til at ride på og til at bære ting. Heste var altså arbejdsdyr. I dag bruger man mest heste til ridning og kørsel for sjov.
Hvad betyder det at grutte?	I meget gamle dage, før man opfandt møller og kværne, brugte man to sten til at male korn til mel. Det kaldes at grutte.

Hvordan kan man se forskel på hvede, rug, byg og havre?

Havre har ikke aks, men bjælder. Hvede har ikke lange hår på kernerne. Rug og byg har begge lange hår på kernerne, men byg har de længste.

Hvad betyder det, at rugen drær?

Pollen er blomsterstøv – planternes sædceller. Hos rug bliver alle pollenkorner modne på præcis samme tid, og derfor kan man sommetider se en hel sky af pollenstøv over en rugmark. Så siger man, at rugen drær.

Hvad er kornmod?

Ved høsttid kan man sommetider se mærkelige lysglimt. I meget gamle dage troede folk, at det var Thor, der svingede sin hammer, så kornet blev modent. I virkeligheden er det lyn, der springer fra sky til sky – og som er så langt væk, at man ikke kan høre tordenen.

Hvad betyder tyende?

I gamle dage kaldte man tjenestefolk for tyende. Som tyende havde man ikke stemmeret til folketingsvalg.

Hvad er et kornsold?

En si til at rense korn med.

Hvad er avner?	Uden på kornets kerner sidder en tør skal, som falder af under tærskning.
Nævn tre ting, man kan bruge korn til.	For eksempel: Brød Øl Grød Sovs Kager Vælling Gryn Salat Suppe
Hvad er et neg?	Det er et bundt korn, der er bundet sammen.
Hvor meget er et dusin?	Et dusin er tolv.
Hvad er en stud?	Det er en kastreret tyr. Kødet bliver bedre og dyret mere roligt.

Ordforklaringskort, eksempel

Det er ikke ...

det samme som en le.
En le har et langt
skaft med et håndtag
på, og man skal bruge
to hænder

Hvad er det?

Høstredskab.
En segl er en slags
skarp, krum kniv med
kort håndtag

Kendetegn

Håndtaget er lavet af
træ. Selve seglen er
af metal

Man holder seglen i
en hånd og kornet
med den anden hånd

Ordet

segl

Eksempel: Der er fundet
segle fra bondestenalderen.
De er lavet af sten.

Eksempel: Nogle
steder i verden høster
man stadig med segl.

Her kan du tegne ordet
eller lime fotos ind

Ordforklaringskort

Find et ord, der har forbindelse til landbruget.
Undersøg ordets betydning. Skriv det i forklaringskortet.

Det er ikke ...

Hvad er det?

Kendetegn

Ordet

Her kan du tegne ordet
eller lime fotos ind

Gå på jagt i udstillingen, og find svarene på spørgsmålene. Udstillingen giver et indblik i, hvordan livet på landet var, dengang Ida Marie og Aksel var børn.

1. Find et billede fra en stor gård med mange malkepiger og karle med spande. Hvor mange mennesker er der?
2. Hvorfor var det nødvendigt, at så mange arbejdede sammen, dengang Ida Marie og Aksel var børn?

Om efteråret pløjer Ida Maries og Aksels far jorden med en plov trukket af to heste.

3. Find 2 plove i udstillingen, og skriv, hvad de hedder.
4. Hvad er forskellen på de to plove?
5. Hvilken plov, tror du, Aksels far brugte på Lindegården?
6. I 1915 blev den første traktor lavet i Danmark. Traktoren afløste efterhånden hestene som trækraft. Find et billede af en moderne traktor, og skriv farven ned.
7. Hvor mange heste var der i Danmark i 1909 og 2011? (Du skal tilføje "1000" til tallet)

Om foråret sår Ida Maries og Aksels far korn på markerne med en såmaskine.

8. Find en såmaskine i udstillingen, og tæl, hvor mange rækker den kunne så på en gang.
9. Deres farfar havde ingen maskiner, da han ejede gården. Find i udstillingen, hvad han brugte til at så med. Skriv det ned.

Lindegårdens marker bliver høstet i august.

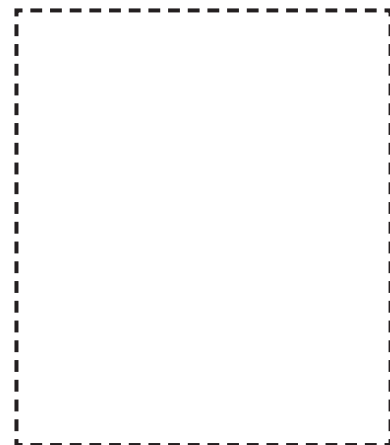
10. Alle på gården var med til at høste. Man havde nemlig ingen maskiner til det. Find i udstillingen det redskab, som karlene skar kornet af med.
11. Ida Maries og Aksels far havde hørt om, at der var opfundet en maskine, der kunne skære kornet af og binde det sammen i neg. Maskinen hedder en selvbinder. Find et billede af en selvbinder i udstillingen, og skriv årstallet ned, der står på billedet.
12. Hvad hedder den maskine, man høster med i dag?

På Lindegården spiser man meget grød.

13. Hvad kunne grøden være lavet af?
14. Hvilke kornsorter havde vi i Danmark i 1909?
15. 27% af vores landbrugsjord bruger vi i dag til at dyrke byg. Hvad bruger vi byggen til?
16. Hvor mange svin var der i Danmark i 2011? (Tilføj "1000" efter tallet)
17. Slagteriet hed Ringsted Andelssvineslagteri i 1909. Det lå på Køgevej lige over for Ringsted Vindmølle. Hvad hedder det store slagteri, der i dag ligger i udkanten af Ringsted?
18. Der slagtes ca. 62.000 svin om ugen på slagteriet i Ringsted. Nævn 3 af de fødevarer, svinekødet kan bruges til.
19. Ida Marie og Aksel hjalp til på gården, når de ikke var i skole. Det var helt almindeligt i 1909, at børn deltog i driften, så godt de kunne. Hvad tror du, børn ellers kunne hjælpe med?
20. Hvad laver du derhjemme?

Skriv dagbog fra en dag i Ida Maries eller Axels liv.

Du kan også lade dem rejse til nutiden og forestille dig, hvad de skriver i deres dagbog om vores verden.

Kære dagbog

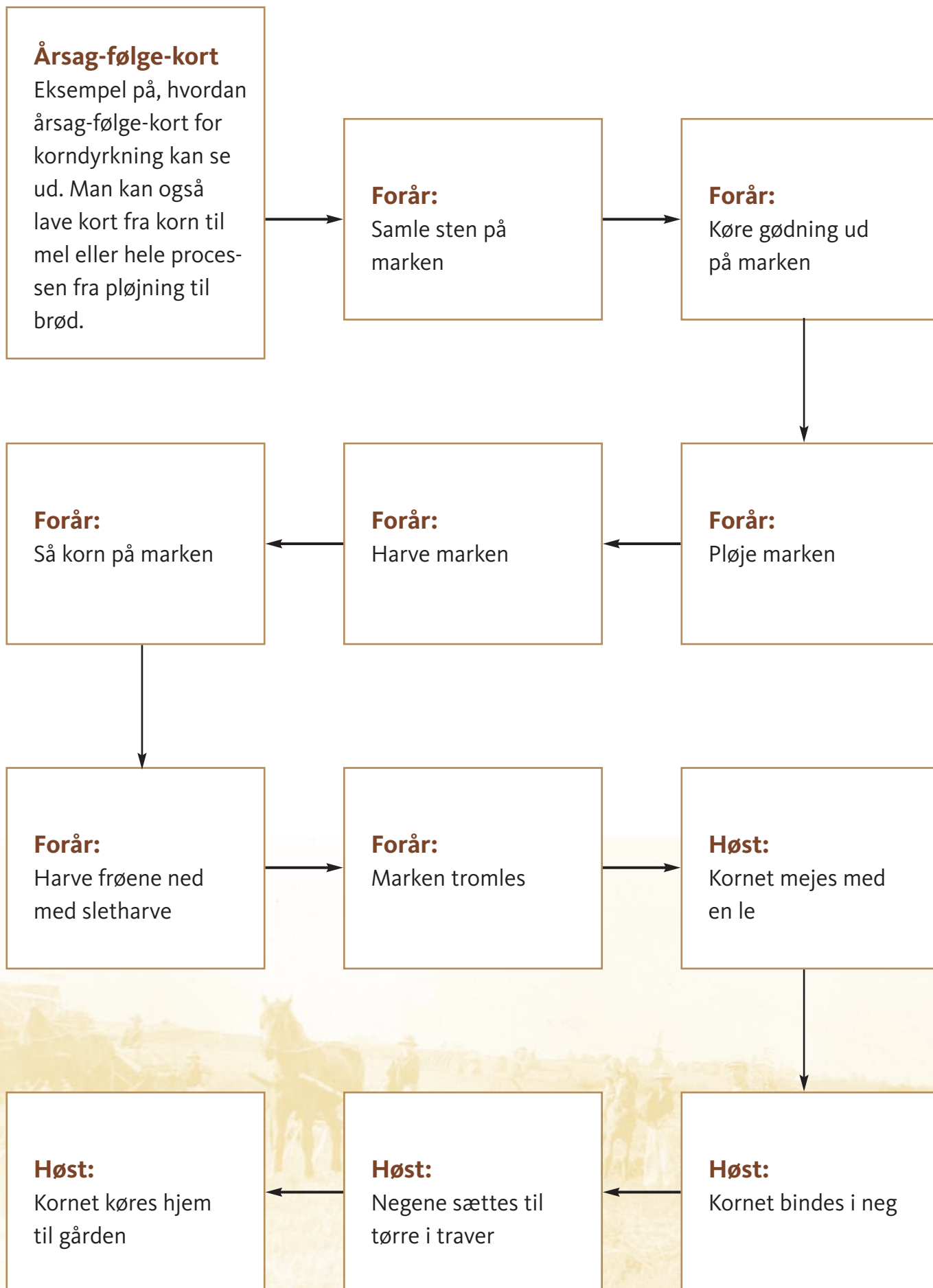

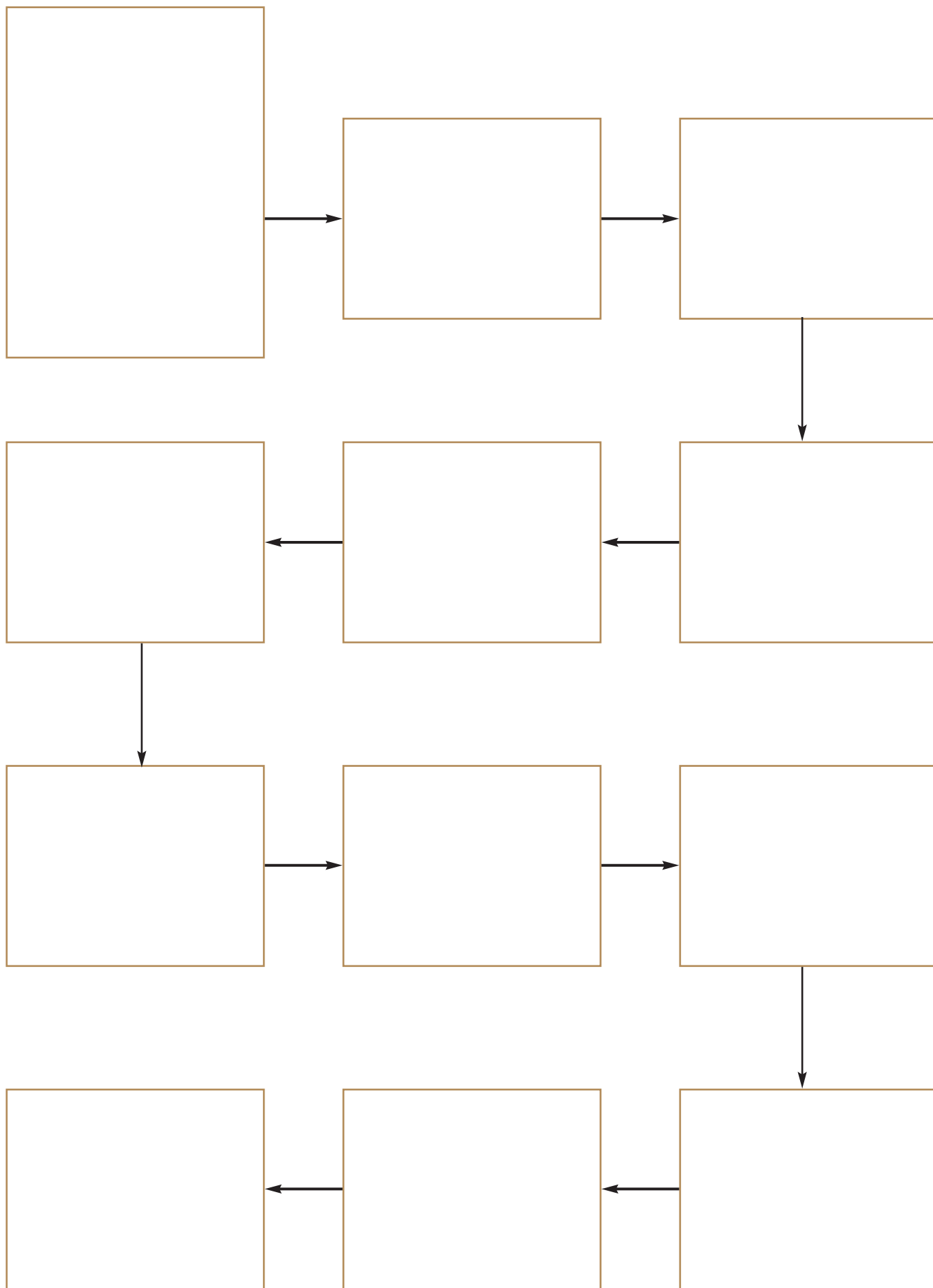

Eksempel på årsag-følge-kort

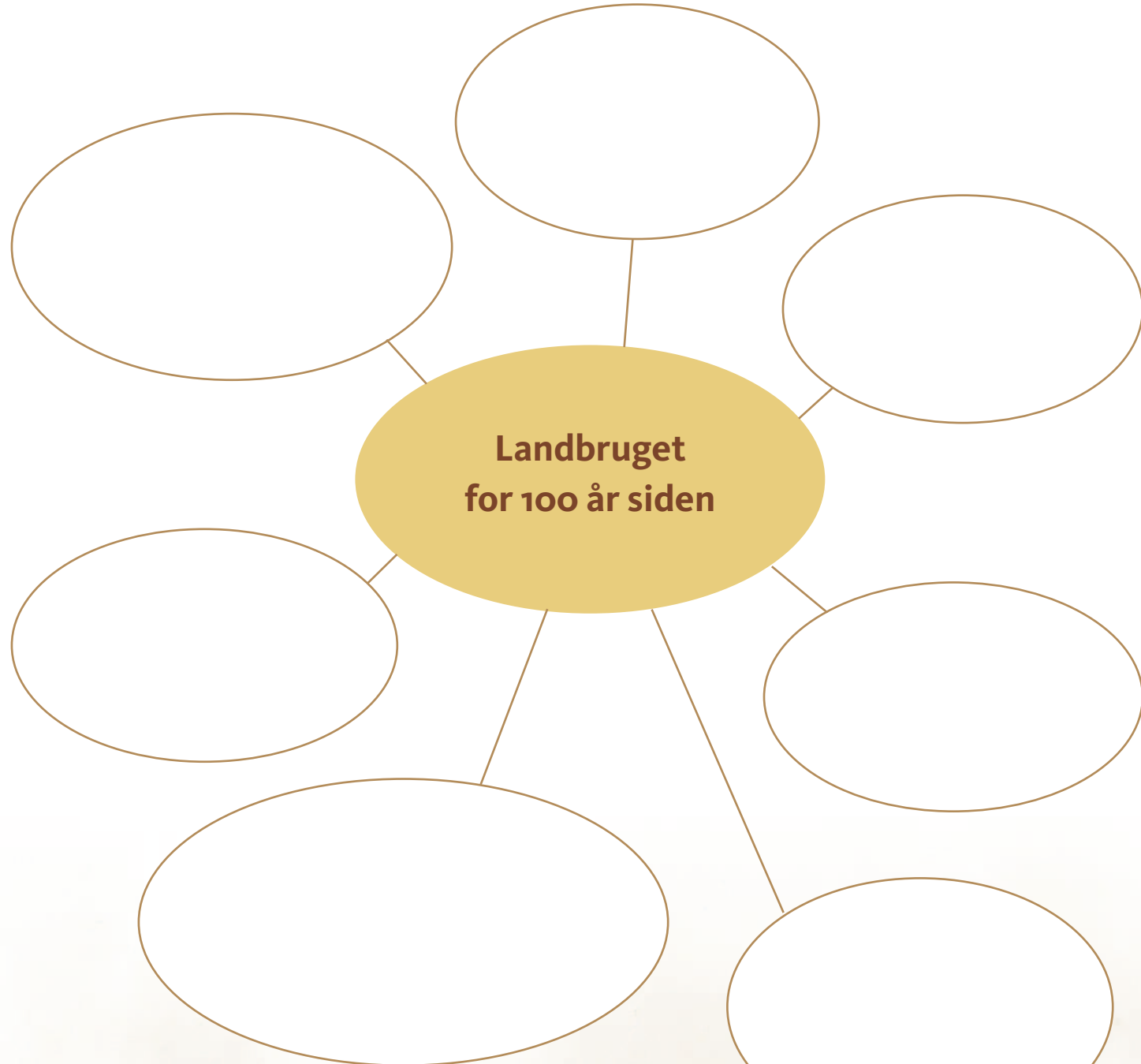
Lav dit eget årsag-følge-kort

Mind map:

Hvad ved du om landbruget for 100 år siden.
Sammenlign med det første mind map, du lavede.

**Landbruget
for 100 år siden**

Tekst og opgaver: Lene Hadsbjerg og Pernille Nørbæk
Redaktion: Kathrine Noes Sørensen og Asge Hansen
Layout: Kristin Wiborg/Skoletjenesten

Fotos: Ringsted Museum og Arkiv, Sorø Museums studiesamling,
Skoletjenesten Museum Vestsjælland.

For flere undervisningsmaterialer og undervisning se
www.vestmuseum.dk

